A JÓZSEF ATTILA-I ÖRÖKSÉG KINCSEI KÁRPÁTALJÁN

József Attila személyesen sohasem fordult meg vidékünkön, de versei és prózai írásai még életében eljutottak területünkre, köteteiről méltatások jelentek meg a helyi sajtóban. Az itt élő alkotók közösséget vállaltak vele egy emberségesebb világ megteremtéséért, útmutatásként fogadták el a magyar költészet kiemelkedő alakjának versekbe kódolt üzenetét. Nevével, költeményeivel már az 1929–1931 közt Czabán Samu szerkesztésében Beregszászban kiadott *Baráti Szó* című ifjúsági fórumban találkozhattak a korabeli olvasók.

A kárpátaljai sajtótermékek közül legrendszeresebben a munkácsi Weber-nyomdában kiadott, 1932–1937 közt megjelenő *Magyar Írás* című irodalmi-művészeti és kritikai folyóirat foglalkozott József Attila költészetével. A kiadvány 2. száma közölte Féja Géza kritikáját az *Új antológia* című gyűjteményről, amely 1932-ben Babits Mihály szerkesztésében látott napvilágot Budapesten, s a legszebb száz vers fiatal szerzői között találjuk József Attilát is. „József Attila a primitív élet csodálatos sűrűségű képeivel, Villonra emlékeztető szabad, bátor életkedvével, ritmusának mélyen zengő húrjaival tűnt ki a sűrű lantosok seregéből" – mutatta be tömören Féja Géza. A folyóirat 1932. májusi száma Erdélyi József, Szabó Lőrinc, Simon Andor, Fodor József versei mellett közreadta József Attila *Megfáradt ember* című költeményét. 1935-ben megjelent egyik száma a költő *Medvetánc* című kötetéről ad elemzést, ugyancsak Féja Géza tollából. A beregszászi *Jó Barát* és a szintén Czabán Samu szerkesztésében megjelenő *Új Korszak* mellett az ungvári *Új Közlöny* is publikálta egy-egy versét.

József Attila kapcsolatban állt a munkácsi Sáfáry Lászlóval, aki 1928-tól Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetem bölcsészkarán tanult. József Attila ebben az időben tagja volt a Bartha Miklós Társaság kommunista csoportjának. A haladó ifjúság és a munkásság együttműködésének megteremtésén fáradozó költőnek jelentős szerepe volt Sáfáry eszmei és művészi fejlődésében. Földink közvetítésével József Attila megismerte a Verhovina, a Felső-Tiszahát lakóinak életét, a Sarlósok szociográfiai felméréseit. Nem véletlen, hogy az ekkor született Sáfáry-versekből kiérződik József Attila hatása, amire egyik recenzense, Győry Dezső is felfigyelt. A *Magyar Írás* 1932. márciusi számában Sáfáry László *Lendület* című kötetének verseiről megállapítja: „Nagyon eltalálta, nagyon kimondta benne, miért írta őket. Az üde hangban mégis itt-ott (...) József Attila burzsoábosszantó hányavetiségét ízleljük."

József Attila felfigyelt vidékünk egyes alkotóira, így a vallásos réteg poétájára, Mécs Lászlóra is, akinek munkássága a 20-as évek első felében részben területünkhöz fűződött, s akinek első verseskötete 1923-ban jelent meg Ungváron. József Attila kemény hangú bírálatban leplezte le Mécs László kispolgári lózungokat harsogó, tömegeket félrevezető naiv költészetét, és arra intette társait, hogy ne legyenek a Mécs László által képviselt irányvonal követői. „Mécs László költészete" című, *A Toll* 1931. február 29-i számában megjelent tanulmányának végkövetkeztetése szigorú és félreérthetetlen: „M. László verseit kispolgári tömegek, nagyobbrészt fűszeresek írják. Magas művészet csúcsaihoz ne igen vessük hát ezeket a verseket, hiszen ezzel azt a bolondságot csinálnánk, hogy kereskedősegédektől követelnénk művészi írástudást." Vidékünk haladó tollforgatói megszívlelték az intő szavakat. Többek között Sütő Kálmán, akinek *S az életem most széjjelosztom…* című verseskötetéhez írt utószavában Balla László megállapította: „Ady után József Attila költészetével is behatóan megismerkedett. (Bár ez utóbbi inkább eszméivel hatott rá, semmint kifejezőeszközeivel.)"

József Attila 1937. december 3-án bekövetkezett tragikus halála nagy megdöbbenést keltett a kárpátaljai értelmiség körében. A baloldali és más haladó sajtókiadványok sorra megemlékeztek róla. Az Ungváron megjelenő *Munkás Újság* 1937. évi 50. száma a nagy költő tragikus halálhírével együtt teljes terjedelmében közölte a Magyar Fiatalok Szövetsége pozsonyi konferenciájának üzenetét a *Szép Szó* szerkesztőihez és barátaihoz. „Kegyeletünket akkor rójuk le a legjobban, ha az eltávozás okozta űrt fokozott munkával igyekszünk betölteni" – olvashatjuk a megemlékezésben. E mellett a lap leszögezi: „A mai magyar irodalom egyik legnagyobb értéke veszett el benne."

Örökségét vidékünkön 1938 után is nagy becsben tartották, még a hivatalos kormánypolitikát képviselő *Kárpáti Híradó* is közölt József Attila-verseket: 1942. február 1-én a *Tél*, február 22-én a *Reménytelenül*, július 26-án a *Tavaszi sár* jelent meg itt. Sőt, 1943. december 12-én a lap másodszor is közreadta a költő *Reménytelenül* című versét. Vajon a lap munkatársai közül ki próbálkozott meg József Attila szavaival üzenni? Abban az időben a lap irodalmi-kulturális rovatát Saitos Gyula újságíró vezette. Az ő nevéhez fűződik a József Attila-versek közlése. Saitos Gyula a *Makói Friss Újság* egykori szerkesztőjeként, 1920-ban lett a helyi gimnáziumban tanuló József Attila barátja, első verseinek publikálója. Mindvégig lelkesen ápolta, propagálta a József Attila-i hagyatékot. 1964-

ben a budapesti Magvető Könyvkiadónál megjelentette *József Attila Makón* című munkáját, amelyben a költő pályakezdéséről adott képet.

A múlt század harmincas-negyvenes éveinek fordulóján vidékünk ukrán lakossága is megismerhette József Attila költészetét. A Budapesten tanuló ukrán költők és írók, köztük Baleczky Emil, Panyko Szemen, Kerekes Jurij és mások fordították le a költő verseit. 1945 után ukrán nyelven először az ötvenes évek elején adták ki vidékünkön József Attila verseit Ady költeményeivel együtt. A magyar líra két vezéregyéniségének verseit Sapoval Mikola és Drok Konsztantin szólaltatta meg ukránul. Őket követte Skrobinec Jurij, akinek első fordítása a *Tiszta szívvel* című vers volt, amely 1965-ben jelent meg a Lvovban kiadott *Zsovteny* című folyóiratban. Azóta tucatnyi József Attila-vers tolmácsolása látott napvilágot a *Vszeszvit* című világirodalmi folyóiratban, a *Zakarpatszka Pravdá*ban és a *Kárpáti Igaz Szó*ban. A *Zsovteny*ben Skrobinec Jurij József Attila életútjáról is írt. Ezzel hozzájárult, hogy a nagy magyar költőt jobban megismerhessék irodalmunk ukrán barátai. A József Attila-i hagyaték tolmácsolásához Panyko Szemen és Kerekes Jurij egy-egy fordítása is hozzájárult. Skrobinec Jurij műfordítói tevékenysége csúcspontját nyújtotta az 1970-ben megjelent *Uhorszka Arfa (Magyar Hárfa)* című antológiában. A megszólaltatott jeles magyar költők sorában ott találjuk József Attila közel húsz versét is. A Pro litteris hungaricis (A magyar irodalomért) érem és más kitüntetések tulajdonosa Arany János balladái és *Toldi*ja mellett csaknem kétezer sornyi József Attila-verset ültetett át ukrán nyelvre.

Dupka György